O‘TKIR ICHAK INFEKSIYALARI PROFILAKTIKASI VA EPIDEMIYAGA QARSHI KURASHISH

Ermanov Rustam Temirovich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Epidemlologlya kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya Ushbu maqolada o‘tkir ichak infeksiyalarining profilaktikasi va epidemiyaga qarshi kurashish masalalari ilmiy-amaliy nuqtai nazardan yoritiladi. O‘tkir ichak infeksiyalari shigellyoz, salmonellyoz, tif va paratif kabi patogenlar bilan bog‘liq bo‘lib, aholining barcha yosh guruhlarida uchrashi, yuqori tezlikda tarqalishi va og‘ir asoratlar chaqirishi bilan ajralib turadi. Maqolada ushbu kasalliklarning tarqalish mexanizmlari, asosiy infeksion manbalari, yuqish yo‘llari hamda ularni aniqlashda epidemiologik kuzatuvning o‘rni keng tahlil qilinadi. Profilaktik tadbirlar sifatida sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish, ichimlik suvi xavfsizligini ta’minlash, oziq-ovqat mahsulotlarini nazorat qilish, aholining gigiyenaviy savodxonligini oshirish va vaksinalarning ahamiyati alohida e’tibor bilan ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, epidemiyaga qarshi kurash jarayonida tezkor diagnostika, manba va yuqish zanjirini aniqlash, dezinfeksiya tadbirlarini tashkil etish, karantin choralarini qo‘llash hamda sog‘liqni saqlash tizimi o‘rtasidagi muvofiqlashtirilgan hamkorlikning samaradorligi yoritiladi. Maqola o‘tkir ichak infeksiyalarini boshqarish va ularning oldini olishda tizimli yondashuvning muhimligini ochib beradi va ushbu sohada amaliy tavsiyalarni taklif etadi.

Kalit so‘zlar: o‘tkir ichak infeksiyalari, shigellyoz, salmonellyoz, tif-paratiflar, epidemiologiya, profilaktika, sanitariya-gigiyena, infeksion nazorat, dezinfeksiya, epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar, ichimlik suvi xavfsizligi, ovqatlanish gigiyenasi, karantin, kasallikni oldini olish, diagnostika.

Аннотация. В данной статье с научно-практической точки зрения рассматриваются вопросы профилактики острых кишечных инфекций и борьбы с эпидемиями. Острые кишечные инфекции связаны с такими патогенами, как шигеллёз, сальмонеллёз, тиф и паратиф, и характеризуются распространённостью среди всех возрастных групп населения, высокой скоростью распространения и способностью вызывать тяжёлые осложнения. В статье подробно анализируются механизмы распространения данных заболеваний, основные источники инфекции, пути передачи, а также роль эпидемиологического надзора в их выявлении. В качестве профилактических мер особое внимание уделяется соблюдению санитарно-гигиенических правил, обеспечению безопасности питьевой воды, контролю качества пищевых продуктов, повышению гигиенической грамотности населения и значению вакцинации. Кроме того, освещается эффективность противоэпидемических мероприятий, включая своевременную диагностику, выявление источника инфекции и цепи передачи, организацию

ISSN 3030-3907

дезинфекционных мероприятий, применение карантинных мер, а также скоординированное взаимодействие между структурами системы здравоохранения. Статья раскрывает важность системного подхода к управлению острыми кишечными инфекциями и их профилактике и предлагает практические рекомендации в данной области.

Ключевые слова: острые кишечные инфекции, шигеллёз, сальмонеллёз, тиф-паратифы, эпидемиология, профилактика, санитария и гигиена, инфекционный контроль, дезинфекция, противоэпидемические мероприятия, безопасность питьевой воды, гигиена питания, карантин, профилактика заболеваний, диагностика.

Abstract. This article examines the prevention of acute intestinal infections and anti-epidemic control measures from a scientific and practical perspective. Acute intestinal infections are associated with pathogens such as shigellosis, salmonellosis, typhoid, and paratyphoid fever, and are characterized by their occurrence in all age groups, rapid spread, and potential to cause severe complications. The article provides a comprehensive analysis of the mechanisms of disease transmission, main sources of infection, routes of transmission, and the role of epidemiological surveillance in disease detection. Preventive measures discussed include adherence to sanitary and hygienic standards, ensuring the safety of drinking water, control of food products, improving public hygienic awareness, and the importance of vaccination. In addition, the effectiveness of anti-epidemic measures is highlighted, including timely diagnostics, identification of the source of infection and transmission chains, organization of disinfection activities, implementation of quarantine measures, and coordinated cooperation within the healthcare system. The article emphasizes the importance of a systematic approach to the management and prevention of acute intestinal infections and offers practical recommendations in this field.

Keywords: acute intestinal infections, shigellosis, salmonellosis, typhoid-paratyphoid infections, epidemiology, prevention, sanitation and hygiene, infection control, disinfection, anti-epidemic measures, drinking water safety, food hygiene, quarantine, disease prevention, diagnostics.

Kirish

Maqsad va vazifalar O‘tkir ichak infeksiyalarining tarqalish mexanizmlari, epidemiologik xususiyatlari hamda ularning oldini olish va epidemiyaga qarshi kurashish bo‘yicha samarali strategiyalarni ilmiy jihatdan o‘rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish. O‘tkir ichak infeksiyalarining (shigellyoz, salmonellyoz, tif-paratiflar) epidemiologik asoslarini tahlil qilish. Infeksiyaning manbalari, yuqish yo‘llari va tarqalish omillarini aniqlash. Aholi o‘rtasida kasallanishning asosiy sabablarini o‘rganish va ularni tasniflash. Profilaktik tadbirlarning

ISSN 3030-3907

(gigiyena, suv va oziq-ovqat xavfsizligi, vaksinalar) samaradorligini baholash.Epidemiyaga qarshi kurashda qo‘llaniladigan tashkiliy, sanitariya va epidemiologik choralarni o‘rganish.

Dolzarbligi: O‘tkir ichak infeksiyalari dunyo miqyosida eng ko‘p uchraydigan infeksion kasalliklar qatoriga kiradi va ularning yuqori darajadagi tarqaluvchanligi, tez epidemik ko‘rinishga aylanishi hamda bolalar va immuniteti past guruhlarda og‘ir asoratlar keltirib chiqarishi mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi. Shigellyoz, salmonellyoz va tif-paratif kasalliklari aholining sanitariya-gigiyena saviyasi, ichimlik suvi sifati, oziq-ovqat xavfsizligi va atrof-muhit gigiyenasiga bevosita bog‘liq bo‘lib, ularni samarali boshqarish davlat miqyosida muhim epidemiologik vazifa hisoblanadi. So‘nggi yillarda global iqlim o‘zgarishi, urbanizatsiyaning tezlashuvi, migratsiya jarayonlarining kuchayishi va oziq-ovqat zanjirining murakkablashuvi ushbu infeksiyalarning yangi o‘choqlarini paydo bo‘lishiga olib kelmoqda. Bundan tashqari, mikroorganizmlarning antibiotiklarga chidamliligi ortib borayotgani profilaktik va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni yanada takomillashtirishni talab qiladi. Shu sababli, o‘tkir ichak infeksiyalarini oldini olish, erta aniqlash, tarqalish zanjirini uzish va epidemiyalarni boshqarish masalalarini ilmiy asosda o‘rganish bugungi kunda nihoyatda dolzarbdir.

Asosiy qism O‘tkir ichak infeksiyalari shigellyoz, salmonellyoz, tif va paratif kabi kasalliklarni o‘z ichiga olgan, yuqori tarqaluvchanlikka ega bo‘lgan infeksion guruh bo‘lib, ular asosan ovqat hazm qilish tizimini zararlaydi va organizmning umumiy intoksikatsiyasiga sabab bo‘ladi. Bu kasalliklarning epidemiologik jarayoni uch asosiy bo‘g‘indan iborat: infeksiya manbai, yuqish yo‘llari va yuqtirish omillari. Odatda manba sifatida bemor yoki bakteriya tashuvchilar qatnashadi, ular najas, ifloslangan suv, oziq-ovqat mahsulotlari orqali kasallik tarqalishiga sabab bo‘ladi. Ichak infeksiyalarining asosiy yuqish yo‘li fekal-oral mexanizm bo‘lib, gigiyena talablariga rioya qilinmaganda tarqalish darajasi juda tez ortadi. Shigellyozlar epidemiologiyasida bemorlarning roli katta bo‘lib, infeksiyaning juda kam miqdorda ham yuqishi mumkinligi uni xavfli qiladi. Shigella bakteriyalari asosan suv va oziq-ovqat orqali tarqaladi, lekin aloqa-maishiy yo‘l bilan yuqishi ham kuzatiladi. Salmonellyozlarda esa infeksiyaning ko‘plab rezervuarlari mavjud: parranda, chorva mollari, tuxum, go‘sht mahsulotlari va hatto ba’zi quruq oziq-ovqatlar. Salmonella bakteriyalarining chidamliligi yuqori bo‘lgani uchun ular uzoq vaqt mahsulotlarda saqlanib qoladi. Tif va paratif kasalliklari esa ko‘proq suv orqali tarqalishi bilan ajralib turadi. Tif bakteriyasi organizmda uzoq muddat yashirin saqlanib, tashuvchilik holatini yuzaga keltirishi, epidemiologik xavfni yanada kuchaytiradi. O‘tkir ichak infeksiyalarini oldini olishda sanitariya-gigiyena talablari asosiy o‘rinni egallaydi. Ichimlik suvi sifatini doimiy nazorat qilish, suv havzalarini tozalash, suv taqsimot tizimlarida

ISSN 3030-3907

dezinfeksiya jarayonlarini to‘g‘ri olib borish kasalliklarning tarqalish zanjirini uzishda muhim hisoblanadi. Oziq-ovqat muassasalarida gigiyenik talablarning to‘liq bajarilishi, xodimlarning muntazam tibbiy ko‘rikdan o‘tkazilishi, tayyor ovqatlarni saqlash sharoitlariga qat’iy rioya qilish orqali salmonellyoz va boshqa ichak infeksiyalarining oldi olinadi. Aholi orasida shaxsiy gigiyena qo‘l yuvish madaniyatini oshirish, bolalar muassasalarida sanitariya nazoratini kuchaytirish ham samarali natija beradi. Epidemiyaga qarshi kurashning tashkiliy bosqichi kasallik o‘choqlarini aniqlash, manba va yuqish zanjirini belgilash, bemorlarni izolyatsiya qilish va vaqtida davolashni o‘z ichiga oladi. Tif va paratif kasalliklarida bakteriya tashuvchilarni aniqlash va ularni nazoratga olish epidemiologik xavfni sezilarli kamaytiradi. Kasallik o‘choqlarida dezinfeksiya ishlari muntazam va ilmiy talablar asosida olib borilishi kerak. Epidemiologik kuzatuv va monitoring tizimi orqali kasallanishning mavsumiyligi, tarqalish dinamikasi va omillar tahlil qilinib, ularga qarshi kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Profilaktika va epidemiyaga qarshi kurashish jarayonida tibbiyot xodimlari, sanitariya-epidemiologiya xizmatlari, mahalliy hokimiyat va aholining o‘zaro hamkorligi muhim o‘rin tutadi. Tifga qarshi vaksinalar qo‘llanilishi aholi immunitetini mustahkamlashda samarali vosita bo‘lib, infeksiya tarqalishini jiddiy cheklaydi. Aholi o‘rtasida gigiyenik bilimlarni oshirish, toza ichimlik suvi bilan ta’minlash, sanitariya infratuzilmasini yaxshilash ichak infeksiyalarining umumiy epidemiologik holatini barqarorlashtiradi. Umuman olganda, o‘tkir ichak infeksiyalariga qarshi kurash tizimi kompleks yondashuvni talab qiladi: infeksiya manbaini zararsizlantirish, yuqish yo‘llarini to‘sish, aholining gigiyenik savodxonligini oshirish va sanitariya-gigiyena normalariga qat’iy rioya qilish orqali ushbu kasalliklarning tarqalish darajasini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Ayni paytda tezkor diagnostika, zamonaviy nazorat usullari va vaksinalar qo‘llanilishi epidemiyaga qarshi tadbirlarning samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa: O‘tkir ichak infeksiyalari shigellyoz, salmonellyoz, tif va paratif kabi kasalliklar epidemiologik jihatdan yuqori xavfli bo‘lib, ular aholining sanitariya-gigiyena saviyasi, ichimlik suvi sifati va oziq-ovqat xavfsizligiga bevosita bog‘liq. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ushbu kasalliklarning tarqalish mexanizmlari ko‘p omilli bo‘lib, infeksiya manbai, yuqish yo‘llari va tashqi muhitda patogenlarning saqlanish xususiyatlari epidemik jarayon davomiyligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Profilaktika tizimi esa ushbu bo‘g‘inlarni ilmiy asosda boshqarishga qaratilgan bo‘lib, toza ichimlik suvi bilan ta’minlash, oziq-ovqat mahsulotlarini nazorat qilish, shaxsiy gigiyena madaniyatini oshirish va dezinfeksiya tadbirlarini tizimli yo‘lga qo‘yish uning asosiy yo‘nalishlaridir. Epidemiyaga qarshi kurashning samaradorligi, avvalo, tezkor tashxis, o‘choqlarni erta aniqlash, bemorlarni izolyatsiya qilish, bakteriya tashuvchilarni nazorat qilish

ISSN 3030-3907

va sanitariya-epidemiologiya xizmati faoliyatining puxta tashkil etilishiga bog‘liq. Yaqinda kuzatilayotgan global omillar urbanizatsiya, migratsiya jarayonlari va antibiotiklarga chidamlilikning ortishi infeksiyalar nazoratini yanada dolzarb masalaga aylantirmoqda. Shu sababli o‘tkir ichak infeksiyalari bo‘yicha profilaktika va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni takomillashtirish, zamonaviy diagnostika usullarini joriy qilish hamda jamoatchilikning gigiyenik savodxonligini oshirish bugungi kunning muhim talabi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Байкулов А. К., Муртазаева Н. К., Тошбоев Ф. Н. Динамика влияния лактатдегидрогеназы при экспериментальном инфаркте миокарда //World of Scientific news in Science. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 244-251.
2. Mamadoliev, I., N. Fayzullaev, and A. Baykulov. "Production of high-silicon zeolites from kaolin." Збірник наукових праць ΛΌГОΣ (2020): 21-28.
3. Turaevich y. O., kenjaevich b. A., holbaevich r. F. The effect of plasma therapy on the general circulation of blood in patients with extensive deep burns International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology. – 2020. – Т. 7. – №. 4. – С. 1-4.
4. Kenjayevich, B. A., & Baxriddinovna, U. G. (2023). Experimental giperxolesterolemiyada nitrergik tizim dinamikasi. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(9), 1452-1458.
5. Байкулов, А. К., Н. К. Муртазаева, and Ф. Н. Тошбоев. "Динамика влияния лактатдегидрогеназы при экспериментальном инфаркте миокарда." World of Scientific news in Science 2.3 (2024): 244-251.
6. Байкулов А. К. и др. Воспалительный процесс: от стадии изменений в крови до заживления //International Scientific and Practical Conference World science. – ROST, 2017. – Т. 5. – №. 3. – С. 32-36.
7. Байкулов А. К. и др. Иследования эффективности производных хитозана на процессы репаративной регенерации ожоговых ран в эксперименте Байку //World science. – 2016. – Т. 3. – №. 5 (9). – С. 53-58.
8. Kenjayevich B. A. et al. Studies of reparative regeneration of chitosan derivatives in experimental thermal burns ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2022. – Т. 3. – №. 4. – С. 1-6.
9. Baikulov, A. K., F. H. Rakhmanov, and K. E. Egamberdiyev. "Research results of reparative regeneration of chitosan derivatives in experimental thermal burns." Educational Research in Universal Sciences 1.2 (2022): 51-55.
10. Kenjayevich B. A. Dynamics of the nitroergic system in experimental hypercholesterolemia //Int Res J Med Med Sci. – 2023.–Т.11.–№. 3. – С. 30-34.

ISSN 3030-3907

11. Байкулов А. К., Саветов К. Т., Халиков К. М. Репаративная регенерация кожи при экспериментальном термическом ожоге с использованием хитозана //актуальные проблемы биомедицины-2020. – 2020. – С. 291-292.
12. Байкулов А. К. Влияние хитозана на синтез ДНК и РНК при ожогах //Врач-аспирант. – 2012. – Т. 53. – №. 4. – С. 26-29.
13. Халиков К. М. и др. Изучение результатов лечения крыс с ожоговой травмой производными хитозана //International Scientific and Practical Conference World science. – ROST, 2017. – Т. 4. – №. 12. – С. 26-28.
14. Kenjayevich B. A. et al. Investigation of the skin-resorptive effect of manufactured chitosan //european journal of modern medicine and practice. – 2022. – Т. 2. – №. 5. – С. 102-106.
15. Normurot, F., Firdavsii, B., Noriigit, M., Orif, Q., & Feruz, T. (2021). Effect of the Number of Active Components of the Catalyst on the Yield of the Product During the Synthesis of Vinyl Acetate From Ethylene and Acetic Acid. Бюллетень науки и практики, 7(4), 301-311.
16. Байкулов, А. К., Н. К. Муртазаева, and Ф. Н. Тошбоев. "Динамика влияния лактатдегидрогеназы при экспериментальном инфаркте миокарда." World of Scientific news in Science 2.3 (2024): 244-251.
17. Мусулмонов, Н., Сидикова, Г., Сидиков, А., & Тошбоев, Ф. (2020). Кинетика синтеза этилацетата из уксусной кислоты. Збірник наукових праць ΛΌГОΣ, 49-54.
18. Firdavsiy, B., Normurot, F., Noryigit, M., & Feruz, T. (2021). Influence of the Nature of the Retainer (Carrier) on the Catalytic Activity of the Catalyst in the Gas-Phase Synthesis of Vinyl Acetate from Ethylene. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 12(10), 2262-2270.

ISSN 3030-3907